

In memoriam Loránd Benkő

Loránd Benkő passed away on 17 January 2011, in the ninetieth year of his life. He had been Professor of Eötvös Loránd University Budapest, Member of the Hungarian Academy of Sciences, Honorary President of the Society of Hungarian Linguistics, and managing editor of the present journal. On 28 November 2011, a memorial meeting was held by the Hungarian Academy of Sciences in Budapest. The meeting was to give an overall picture of that great scholar's life and work, albeit with no pretension of completeness. The present issue of this journal publishes edited versions of the papers read there in the order they were delivered. The overall question we were seeking an answer to was in what ways and to what extent it was that Loránd Benkő contributed to the advancement of linguistics in Hungary. A detailed analysis of his oeuvre was obviously far beyond the scope of our memorial meeting. This will be the task of historiographic papers to be written later, including a full monograph of his life and oeuvre. In order to help future historiographers, we include here a list of Loránd Benkő's publications, one that is more complete than any similar lists published heretofore. Furthermore, this issue of our journal includes the transcript of a video interview with Loránd Benkő, made by Jenő Kiss at the request of the Rector of Eötvös Loránd University on 7 July 2009.

Keywords: Loránd Benkő memorial meeting, Loránd Benkő bibliography, an interview with Loránd Benkő.

A SZERKESZTŐSÉG

Erdély: kibocsátó fészkek és ösztönző forrás

Mindnyájunk életében vannak határkövek. Ezeket számba véve kirajzolódik egy életút. De vannak emberek és emberi kapcsolatok is, melyek ezt az utat végigkísérik, a határkövek között is elvezetik az egyént; kapcsolatok, amelyek befolyásolják emberi mivoltának, egész habitusának kialakulását, formálódását.

Az első kő mindjárt a születéskor kerül az út elejére. Benkő Loránd 1921. december 19-én született Nagyváradon, azonban Váradhoz semmi nem kötötte a születésének tényén kívül. Édesanyja, Müller Klára ugyanis dési volt, férjhezmenetelekor pedig széki tanítónő. A házassága igen rövid ideig tartott, s mire Benkő Loránd megszületett, már el is vált. A gyermek az anyai nagyapja házában nevelkedett. Az első határkő mellett tehát ott vannak már a legközelebbi emberek is, a család, különösen az anya alakja, akik meghatározzák a gyermekkorát, egész életvitelét. (Nem véletlen, hogy a „Nemzet és anyanyelve” című kötet második kiadásának táblájára a tanítványához hajló tanítónő képét választja; l. Benkő 2010.)

A második határkő az egyetemi évek, a szakmai formálódás időszaka. Benkő Loránd édesanyjával elhagyta ugyan Erdélyt, s ő maga a szegedi Klauzál Gábor Gimnáziumban érettségizett, de a második bécsi döntés után tanítónő édesanyja – az alföldi tanyai iskolákban eltöltött évek után – visszahelyeztette magát Erdélybe. Így fia 1941 őszén az egyetemi tanulmányait a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem magyar–olasz–történelem szakán kezdte meg. Ezek a kolozsvári évek mély nyomot hagytak benne: „az egyetemi évek, a kolozsvári évek: ezek számomra felejthetetlenek sok minden szempontból. A fiatalság miatt is, a kolozsvári akkori miliő miatt is. [...] Ott magyar világ volt, és származásom révén is

persze számomra roppant kedves. [...] Emiatt is Kolozsvár az álmaim városa volt” (Benkő 2006: 127). Ekkor, illetve tulajdonképpen a következő tanévtől kezdődik kapcsolata Szabó T. Attilával, akit mesterének, a tudományos pályája alakulását leginkább befolyásoló szellemi vezetőnek nevezett. „Első évben különösebben nem ragadott meg előadásaival. Meg kell mondanom (de ez ismert volt, és ő maga is érezte), hogy nem volt jó előadó. [...] Meg azért is persze, mert a nyelvészet nem olyan egyszeriben elkápráztató tudomány” (Benkő 2006: 128).

Az elsőéves egyetemi hallgató kezdetben az irodalmi előadásokra járt, György Lajoshoz, Kristóf Györgyhöz, szemináriumi dolgozatot is írt az „Erdélyi Triász”-ról. (Így volt ezzel kezdetben Szabó T. Attila is, akinek pályája irodalomtörténeti vonatkozású kutatásokkal indult, így doktori dolgozatát is az Erdélyi Múzeum-Egylet 16–19. századi kéziratos énekeskönyveiről írta: Szabó T. 1929a; de fordított is: „Shakespeare Hamlet-je és Byron, Milton, Shelley, Rabindranath Tagore, Whitman, Wilde és Wordsworth VERSEK Szabó T. Attila fordításában” címmel látott napvilágot egyetlen fordításkötete: Szabó T. Attila 1929b.)

Az első év végén a fonetikai lejegyzési gyakorlat újabb határkövető Benkő Loránd nyelvesszé válásának útján. Szabó professzornak feltűnt, hogy Benkő „észrevette és híven a táblára írta szinte minden egyes esetben a félhosszúságot” (Benkő 2006: 129), az év végi kollokviumon pedig vizsgáját kitűnőre minősítette. Közbevetőleg jegyzem meg, hogy az csak jóval később – amikor a tanár és tanítvány viszonya barátsággá érlelődött – derült ki, hogy földiek: mindkettőjük családjának élete nemcsak Déshez kötődött, hanem ismerhették is egymást, tudniillik Szabó T. Attila tanítónő édesanyja, Bartók Ida, az elemi iskolában tanította Benkő édesanyját, aki – mint említettem – később szintén tanítónő lett.

A tanár minderről mit sem tudva szólította meg: „Kolléga úr, úgy láttam a lejegyzési gyakorlata alapján, hogy magának érzéke van a nyelvhez, a nyelvészethez. Nem gondolja, hogy esetleg többet is lehetne foglalkoznia a nyelvészettel? [...] Annyi minden van a nyelvészeten, amiket kollega úr maga nem is tanult még, mert nem volt erről eddig szó. Az erdélyi népnyelv, az erdélyi helynevek! Nagy fontossága van annak, hogy erdélyi nyelvvvel foglalkozzunk. [...] A mi megmaradásunknak ennek ápolása, művelése nagyon fontos záloga!” (Benkő 2006: 130).

A második évben Benkő Loránd már eljegyezte magát a nyelvészettel. Professzora engedélyével betelepedett a szemináriumi szobába, ahol gyakorlatilag egész nap jelen volt. Az első anyag, amit Szabó T. Attilától kapott, helynévi cédulák voltak: azoknak alapján készítette el első kis cikkekcskéit az *üver*-ről és a *hágó*-ról, amelyek aztán meg is jelentek az Erdélyi Múzeum – amelynek főszerkesztője ebben az időszakban szintén Szabó T. Attila volt – 1944. évi számaiban „Üver” (Benkő 1944a), valamint „Hágó és társai” (Benkő 1944c) címmel. Másodévesként bízta meg azzal is Szabó professzor, hogy ismertesse Árvay Józsefnek „A barcasági Hétfalu helynevei” című munkáját (Benkő 1944b), ez is 1944-ben látott napvilágot ugyanott. Árvay József fiatal helynévkutatóval is akkortájt, ott, a szemináriumban ismerkedett meg, akihez aztán élethosszig tartó barátság fűzte, s akinek a Magyar Nyelv hasábjain is emléket állított „Emlékezés Árvay Józsefre” címmel (Benkő 1975).

Majd következett a helynévanyag-cédulázás, amelyért már tisztes ösztöndíjat is folyósított az Erdélyi Tudományos Intézet, melynek nyelvtudományi részlegét akkoriban Szabó T. Attila igazgatta, s nemsokára egy újabb határkő: Árvay József vezetésével megismerkedhetett a terepen való helynévgyűjtéssel, Kajántón, Kolozsvár közvetlen közelében.

Másodév végén Szabó T. Attila nagy feladattal bízta meg, amely határkőként ugyan a kajántói helynévgyűjtéssel megjelent életében, de igazi fontosságot, kiemelkedő jelentőséget csak most kapott. A nyári szünet alatt (melyet mindig az apai nagyanyjánál, Lukafalván, a Nyárad mentén töltött) össze kellett gyűjtenie az Alsó-Nyárad mente földrajzi neveit, Nyáradszeredától Nyáradtőig. De fontos határkő ez a mozzanat Benkő Loránd családi életében is: ekkor, 1942 nyarán írt levelet először apai nagyanyjának, özv. Benkő Ferencné Fekete Eszternek, megkérdezve, hogy fogadná-e őt a teljes szünet idejére Lukafalván, hogy feladatát elvégezhesse. Nagyanyja igennel válaszol, így találkoznak életükben először, akkor ismeri meg féltestvérét, öccsét, Benkő Samut is. Szeretetteljes viszony alakul ki már akkor a lukafalvi rokonsággal. Édesapjával viszont csak 1955-ben találkozhatott először, hiszen a bécsi döntést követően Küküllőszéplak, ahol akkor református lelkészként szolgált, Dél-Erdélyhez került.

Benkő Loránd nemcsak ígéretes fiatal nyelvésznek mutatkozott, hanem szorgalmas diák is volt: nem csupán a szemináriumteremben ült naphosszat, ahol olvasott, vagy halomra gyártotta a cédulákat, hanem a terepmunkát is kitartással végezte, úgyhogy a szünidő végén készen volt a gyűjtés. Harmadév elején díjtalan gyakornoknak nevezték ki, ami pénzzel ugyan nem, de hivatalos ranggal és egy fehér köpennyel járt. Harmadévesen a Nyárad menti gyűjtésének anyagán dolgozott, mintául a nagyon fiatalon elhunyt Gergely Béla munkáit állította elé Szabó professzor.

„A Nyáradmente földrajzi nevei” (Benkő 1947a) tehát az első nagyobb lélegzetű munkája, amely három hónapnyi helyszíni gyűjtéssel indult, amikor is harminckét község földrajzi neveit jegyezte fel. A névmagyarázatokhoz a jelenkori földrajzinév-anyag lejegyzése mellett szükségessé vált a történeti névanyag gyűjtése is. Ennek egy részét Szabó T. Attila saját levéltári gyűjtéséből a következő tanév során Benkő rendelkezésére bocsátotta, de ő maga is cédulázott az okleveles anyagból az Erdélyi Múzeum-Egyesület kolozsvári levéltárában.

Miután 1944 nyarán újabb kényszerű határkövet állítanak a nagyhatalmak Benkő Loránd életútján, a Nyáradmente földrajzi neveinek feldolgozása is megsínyle a háború, illetve a frontvonal közeledtét. Bár nyáron még néhány hetet Lukafalván tölt, csak a bombázás hírének hallatán érkezik Kolozsvárra, majd Vistára megy, ahová kimenekítették édesanyját az iskolával együtt. Akkor találkozik utoljára diákként Szabó T. Attilával, s a felajánlott kéziratot történeti anyagot a Nyárad menti földrajzi nevekre vonatkozóan a szemináriumi szoba íróasztalának fiókjában hagyja. Szabó T. Attila azt megtalálta, bizonyíték rá, hogy a nemrég megjelent maroszeiki anyagban benne van. Aztán menekülni kell, édesanyjával elhagyják Erdélyt. De az általa gyűjtött Nyárad menti névanyagot magával viszi a saját, okleveles anyagból másolt céduláival együtt, valamint a Szabó professzortól kapott feladatot is: ebből a gyűjtésből tanulmányt kell írni. Ez jó útravalónak

bizonyult, azzal a – később levélben kapott – tanáccsal együtt, melyben Szabó T. Attila tanítványát arra biztatta, hogy ne gondolkodjon az Erdélybe való visszatérés lehetőségén – mert arra a körülmények nem alkalmasak –, hanem bízza magát Pais Dezsőre. 1945 nyarán jelentkezett Pesten Pais professzornál, azzal, hogy Szabó professzor tanítványa, s a nála készült helynévgyűjtés anyagából szeretne doktorálni. Pais Dezső emberi nagyságáról tanúskodik a meleg fogadtatás, amiről Benkő mindig szívesen emlékezett meg, s így az ő szárnyai alatt bontakozott ki tulajdonképpeni kutatói nyelvészegyenisége.

Benkő Loránd tudományos előmenetelében újabb határkö 1946. Ekkor védte meg a Nyáradmente földrajzi neveiről készült bölcsészdoktori értekezését, s ez 1947-ben meg is jelent az MNyTK. 47., második kiadása pedig 2001-ben az MNyTK. 217. számaként. Az Adattárat az Erdélyi Tudományos Füzetek című sorozatban kívánta megjelentetni, azonban ez lehetlenné vált, így végül 1950-ben Debrecenben látott napvilágot az ottani Magyar Nyelvtudományi Intézet kiadásában. A tanulmány a Szabó T. Attila által kidolgozott névtani gyűjtés és feldolgozás szempontjait vette alapul, ez később pedig fiatal kutatók számára lett útmutató. A rövid bevezetőben már észrevehető Benkő érdeklődése a település- és népi-ségtörténet iránt (ez egyébként Szabó T. Attilának is egyik fontos kutatási területe volt), mely a későbbiekben egyre inkább kiteljesedik, s amelyben jelentős eredményeket mutat fel a nyelvtörténeti kutatás módszertanát felhasználva. A dolgozat meghaladja az élő földrajzinév-anyag feldolgozásának kereteit, és a jelentéstani, valamint alaktani rendszerezés mellett fejlődéstörténeti csoportosítást is nyújt, valamint az idegen eredetű földrajzi neveket három – román, szláv, illetve ismeretlen – kategóriába rendezi.

Benkő Loránd tudományos érdeklődésének mindig fontos része volt a névtan, jelesül a történeti névtan. A negyvenes évek végén napvilágot látott kisebb publikációinak sora is erről tanúskodik, akárcsak élete utolsó szakaszában megjelenő tanulmánykötetei.

Korai tanulmányai, rövid cikkekcskéi a helynevekre koncentrálnak: pl. a „Szentgerice, Szentháromság” (Benkő 1946), „Vécke” (Benkő 1947b), „Pilis, piliske” (Benkő 1947c), „Csoktele” (Benkő 1947d), „Ocfalva” (Benkő 1947e), „Bod és származékai a székelységnél” (Benkő 1947f), „Lok” (Benkő 1948a), „Enlaka” (Benkő 1948b), „Betfalva” (Benkő 1948c) címűekre gondolok.

Szabó T. Attila nemcsak mint a szakmába bevezető mester volt jelen Benkő Loránd életében, kapcsolatuk a későbbiekben őszinte barátsággá lényegült át, s ez így is maradt Szabó professzor elhunytáig. Benkő Loránd, amint a politikai viszonyok megengedték, az 50-es évek közepétől szinte évente megfordult Kolozsváron. Ezen látogatások oka is kettős volt: részben szakmai, részben családi kapcsolatok ápolását szolgálták, hiszen ilyenkor látogathatta meg Kolozsváron élő öccsét, Benkő Samut, illetve a kiterjedt Nyárad menti, lukafalvi rokonságot. De napi kapcsolatban voltak Szabó T. Attila budapesti látogatásai során is. Hűségese tanítványként köszöntötte a Mestert minden jeles, kerek évfordulós születésnapján, illetve halála után többször is megemlékezett róla: „Szabó T. Attila hatvanéves” (Benkő 1966), „Szabó T. Attila köszöntése” (Benkő 1976b), „Egy erdélyi tudós a magyar nyelvtudomány szolgálatában” (Benkő 1997) című írásokkal, de

elsők közé tartozott, aki üdvözölte az Erdélyi magyar szótörténeti tár megjelenését is: „A magyar szótörténeti kutatások kiemelkedő eseményéről” (Benkő 1976a) címmel.

Szabó T. Attila halála után sem szűnt meg a ragaszkodás ahhoz az ügyhöz, amelynek szeretetét az egyetemi években oltotta belé a professzor. Az MTA Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottságának elnökeként nagyon sokat segített az „Erdélyi magyar szótörténeti tár” kiadásának előmozdításában, melynek erdélyi kiadója a Kriterion után az Erdélyi Múzeum-Egyesület lett. De szívén viselte Szabó T. Attila másik nagy munkájának, a diktatúra éveiben kiadhatatlan „Erdélyi helynévtörténeti adattár”-nak a sorsát is. Részt vett a hatalmas cédulaanyag Budapestre való szállításának megszervezésében, tanszéki szobájában őrizte azt, míg végül az OSZK Kézirattárában megfelelő helyre nem került. Szorgalmazta, támogatta ennek kiadását, amely Hajdú Mihály professzor vezetésével néhány évvel ezelőtt elkezdődött, s tavaly be is fejeződött: hatalmas történeti névtani adattár vált így közkinccsé.

Egyébként is figyelemmel kísérte az erdélyi magyar tudományos életet, a NyIrK. megjelenését alapos, minden részletre kiterjedő tanulmánnyal köszöntötte „Új nyelv- és irodalomtudományi folyóirat Romániában” (Benkő 1958c) címmel, amelyben sok, saját szerkesztői tapasztalából származó hasznos tanács-csal látta el az újdonsült szerkesztőket.

Az MTA Nyelvtudományi Intézetének kutatójaként, később a Nyelvtörténeti és Dialektológiai Osztály vezetőjeként „A magyar nyelvjárások atlasza” munkálataiból is alaposan kivette a részét, nyelvjárásgyűjtőként is. Lőrincze Lajossal 1955 és 1959 között négyszer voltak együtt Romániában nyelvjárásgyűjtésen. Bejárták Erdély számos települését, de eljutottak a moldvai csángókhoz is. (Erről később, már idős korában emlékezik meg a Néprajzi Látóhatárban, „Emlékek első moldvai utamról (Adalékok a magyar nyelvatlasz történetéhez)” címmel; Benkő 1994.) Számos kisebb cikkben vagy nagyobb tanulmányban írja meg a legérdekesebb nyelvjárás jelenségeket: „A bukovinai székelyek nyelvéről” (Benkő 1951), „Egy moldvai székely mássalhangzó hasonulásról” (Benkő 1953), „A hangsúly hangmódosító hatása a keleti magyar nyelvjárásokban” (Benkő 1958a).

Minduntalan visszatér kedvelt témáihoz és kutatásának forrásanyagához. 1958-ban, a Horváth János nyolcvanadik születésnapját ünneplő Magyar Nyelv 2. számában, „Adalékok a Nyáradmente nyelvföldrajzához” (Benkő 1958b) címmel korábbi, 1944-es nyelvjárás adatgyűjtését közli. Akkoriban Szabó T. Attila irányításával állítottak össze egy kérdőívet, amely egy regionális nyelvatlasz létrehozására szolgált volna. A háború azonban közbeszólt, a gyűjtés sem tudott teljesen elkészülni. Hogy Benkő mégis közreadta, azt részben érzelmi, részben szakmai okokkal indokolta: „Most sok évi fektetés után mégis elővettem az anyagot, nemcsak azért, mert nekem a nyelvtudomány terén való első próbálkozások, valamint az erdélyi táj miatt kétszeresen kedves, hanem főként azért, mert úgy gondolom, hogy a számos fogyatkozás ellenére is egészében igen értékes nyelvjárás adatokat vétek volna véglegesen elhallgatni” (Benkő 1958b: 380).

Aztán Benkő Loránd élete mentébe újabb határköveket állított az idő, ezekről az utánam szólók fognak beszélni.

Azt azonban itt fontosnak tartom megjegyezni, hogy nemcsak korai tanulmányai témájául választott erdélyi vonatkozású anyagot. Később, érett kutatóként is munkásságának fontos vonulatát képezte, egyik fő ihletforrását jelentette Erdély, illetve annak nyelvjárásai.

1989-től kezdődően, amikor a történelem újabb határkövet állított mindnyájunk életében, s kissé szabadabban lélegezhettünk fel mi is itt mindnyájan, a Kárpát-medencében, Benkő számos nagy ívű tanulmányt írt, melyek több fontos új adattal egészítik ki a székely és csángó település- és népiségtörténeti kutatásokat, mintegy új megvilágításba helyezve azokat. Két emlékkönyvben – melyeket Kolozsváron az Erdélyi Múzeum-Egyesület jelentetett meg Jakó Zsigmond, illetve Imreh István köszöntésére – megjelenő tanulmánya jelzi, hogy nemcsak a tematikától, hanem az erdélyi tudósoktól sem szakadt el. Ebben a periódusban öccse, Benkő Samu, az Erdélyi Múzeum-Egyesület elnöke volt, ez a tény pedig segítette kapcsolattartását a kolozsvári tudóstársadalommal, akik akkoriban erőteljesen csoportosultak az Egyesület köré.

A történeti névtan vizsgálati módszereire alapozva, a helynevek és családnevek etimológiáját, egyes típusait kutatva és rendszerezve, valamint a nyelvjárástörténeti tényeket számba véve tárja fel a székelység erdélyi letelepedésének mozzanatait. Ilyen, tulajdonképpen korai tanulmánya a „Maros- és Udvarhelyszék település- és népiségtörténetéhez” (Benkő 1991), melyet 1949-ben a Századok teljes lapszámával együtt bezúrtak, s végül csak 1991-ben jelenhetett meg változatlan formában; de a téma fontosságát jelzi, hogy 2003-ban megjelenő gyűjteményes kötetében (Benkő 2003: 108–23) újraközölte. Hasonló tematikát dolgoz fel az „Adalékok a székelység korai történetéhez” (Benkő 1990) című tanulmányában, mely a török–magyar, illetve szláv–magyar nyelvi érintkezésre is kiterjed.

Benkő Loránd tanulmányaiban a tudományos igazságot a diktatúra és a máig is erősen ható nemzetállami kisebbségeket elnyomó politika ellen való tiltakozásul is felhasználja. „A székely néprésznev őmagyar történetéhez” címűben ezt írja: „a székelyek származásának kérdése olyan célok és eljárások ürügyévé és eszközévé válhat, amelyek népszámlálási gyakorlatban, etnikai értelmezésben, közigazgatásban, iskolaügyben és hasonlóknak juthatnak érvényre. Nem szerencsés, ha az efféle törekvések a tudomány oldaláról több mint kétes hitelű névma-gyarázatokra támaszkodhatnak” (Benkő 2003: 94).

A másik népcsoport, melynek nyelvjárása, településtörténete foglalkoztatta Benkő Lorándot, a csángók. 1989-ben a Magyar Nyelv hasábjain átfogó tanulmányt közölt „A csángók eredete és települése a nyelvtudomány szemszögéből” (Benkő 1989) címmel, mely egy évvel később a Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai című sorozat 186. számaként újra napvilágot látott. Ebben a tanulmányban névtani és nyelvjárástani adatokra támaszkodva bizonyítja, hogy a csángók (akiket elkülönít a moldvai székelyektől) Moldva földjén telepesek; a mezőségi nyelvterületről, a 14. század folyamán költöztek a Kárpátokon túlra. Akárcsak a székelyek esetében, a csángókat illető kérdéskörben is utal a politikai elnyomásra, nyelvi jogfosztottságra, amelyben a csángók napjainkig kénytelenek élni.

Benkő Loránd tudományos munkásságát ismerve és értékelve, biztosan állítható, hogy a pályájának első időszakát jelző határkövek meghatározták életének,

kutatói irányultságának további mozzanatait is. Lélekben a szülőföldtől és embe-
reitől, kutatói munkásságában az erdélyi regionális nyelv, valamint Erdély ma-
gyarságát alkotó népcsoportok történetétől el nem szakadva alkotott maradandót.
Emlékét tisztelettel megőrizzük.

Kulcsszók: szülőföld, Szabó T. Attila, helynevek, helynévkutatás, történeti
névtan, település- és népiségtörténeti kutatás.

A hivatkozott irodalom

- BENKŐ LORÁND 1944a. Üver. Erdélyi Múzeum 49: 133–4.
 BENKŐ LORÁND 1944b. A barcasági Hétfalu helynevei. Erdélyi Múzeum 49: 148–50.
 BENKŐ LORÁND 1944c. Hágó és társai. Erdélyi Múzeum 49: 476–7.
 BENKŐ LORÁND 1946. Szentgerice, Szentháromság. Magyar Nyelv 42: 53–6.
 BENKŐ LORÁND 1947a. A Nyárádmente földrajzinevei. MNyTK. 74. (2. kiadás: MNyTK. 217.)
 BENKŐ LORÁND 1947b. Vécke. Magyar Nyelv 43: 205–7.
 BENKŐ LORÁND 1947c. Pilis, piliske. Magyar Nyelv 43: 207.
 BENKŐ LORÁND 1947d. Csoktele. Magyar Nyelv 43: 207.
 BENKŐ LORÁND 1947e. Ocfalva. Erdélyi Múzeum 52: 106.
 BENKŐ LORÁND 1947f. Bod és származékai a székelységnél. Erdélyi Múzeum 52: 106–8.
 BENKŐ LORÁND 1948a. Lok. Magyar Nyelv 43: 52–3.
 BENKŐ LORÁND 1948b. Enlaka. Magyar Nyelv 43: 54.
 BENKŐ LORÁND 1948c. Betfalva. Magyar Nyelv 43: 54–5.
 BENKŐ LORÁND 1950a. A Nyárádmente földrajzinevei. Adattár. A Debreceni Egyetem
Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 30. Debrecen.
 BENKŐ LORÁND 1951. A bukovinai székelyek nyelvéről Magyar Nyelvőr 75: 273–7.
 BENKŐ LORÁND 1953. Egy moldvai székely mássalhangzó hasonulásról. Magyar Nyelv
49: 523–4.
 BENKŐ LORÁND 1958a. A hangsúly hangmódosító hatása a keleti magyar nyelvjárások-
ban. NytudÉrt. 17: 53–85.
 BENKŐ LORÁND 1958b. Adalékok a Nyárádmente nyelvföldrajzához. Magyar Nyelv 54:
380–7.
 BENKŐ LORÁND 1958c. Új nyelv- és irodalomtudományi folyóirat Romániában. Magyar
Nyelv 54: 490–503.
 BENKŐ LORÁND 1966. Szabó T. Attila hatvanéves. Magyar Nyelv 62: 119–22.
 BENKŐ LORÁND 1975. Emlékezés Árvay Józsefre. Magyar Nyelv 71: 240–1.
 BENKŐ LORÁND 1976a. A magyar szótörténeti kutatások kiemelkedő eseményéről. Ma-
gyar Nyelv 72: 39–47.
 BENKŐ LORÁND 1976b. Szabó T. Attila köszöntése. Magyar Nyelvőr 100: 120–1, 124–5.
 BENKŐ LORÁND 1989. A csángók eredete és települése a nyelvtudomány szemszögéből.
Magyar Nyelv 85: 271–87, 385–405.
 BENKŐ LORÁND 1990. Adalékok a székelység korai történetéhez. Új Erdélyi Múzeum 1:
109–22.
 BENKŐ LORÁND 1991. Maros- és Udvarhelyszék település- és népiségtörténetéhez. Szá-
zadok 123: 343–58.

- BENKŐ LORÁND 1994. Emlékek első moldvai utamról (Adalékok a magyar nyelvveltség történetéhez). Néprajzi Látóhatár 3: 299–305.
- BENKŐ LORÁND 1997. Egy erdélyi tudós a magyar nyelvtudomány szolgálatában. Magyar Nyelv 93: 385–92.
- BENKŐ LORÁND 1999. A székely nemzetségnevek történetéhez. In: BENKŐ SAMU szerk., Emlékkönyv Imreh István nyolcvanadik születésnapjára. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 53–67.
- BENKŐ LORÁND 2002. A *székely* néprésznev ómagyar történetéhez. Magyar Nyelv 98: 257–65.
- BENKŐ LORÁND 2003. Beszélnek a múlt nevei. Tanulmányok az Árpád-kori tulajdonnevekről. Akadémiai Kiadó, Bp.
- BENKŐ LORÁND 2006. Benkő Loránd Szabó T. Attiláról. Magnetofon-fölvétel 2006. február 2-án és március 7-én. In: BÁRTH M. JÁNOS szerk., Emlékkönyv Szabó T. Attila születésének 100. évfordulójára. Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kara – Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete, Bp., 127–46.
- BENKŐ LORÁND 2010. Nemzet és anyanyelve. (Második kiadás.) Tinta Könyvkiadó, Bp.
- SZABÓ T. ATTILA 1929a. Az Erdélyi Múzeum-Egylet XVI–XIX. századi kéziratos énekeskönyvei. Erdélyi Tudományos Füzetek 20. Lapkiadó Nyomdai Műintézet R.-T., Cluj–Kolozsvár.
- SZABÓ T. ATTILA 1929b. Shakespeare Hamlet-je és Byron, Milton, Shelley, Rabindranath Tagore, Whitman, Wilde és Wordsworth VERSEK Szabó T. Attila fordításában. Füssy József kiadója, Torda.

Transylvania: nest of origin and source of inspiration

Loránd Benkő's researcher's disposition and attitude was determined by his origins, his childhood recollections, his university studies in Kolozsvár (Cluj). Raised in his mother's father's house, he acquired the regional standard of Dés as his first language; this brought him close to his first master, Attila Szabó T., from whom he learned the basic stratagems of linguistic research. Their teacher–student relationship ripened into a friendship over the years and their contacts remained close until Szabó's death. On the other hand, on his father's side, Benkő was also attached to his relatives in Lukafalva on the river Nyárad. His first serious research task, the collection of geographical names from the Nyárad region, was also assigned to him by Szabó while he was still a student. But it was not only his early studies whose topic was linked to Transylvania. Later on, an important part of his work as a mature researcher concerned Transylvania and its dialects, constituting a major source of inspiration throughout his life. Based on the research methods of historical onomatology, studying and systematising the etymology and typology of place names and family names, and taking facts of historical dialectology into consideration, he explored the moments of the settlement of the Székely in Transylvania and the history of the Moldavian Csángó, too.

Keywords: birthplace, Attila Szabó T., place names, research on place names, historical onomatology, history of settlements and populations.

TAMÁSNÉ SZABÓ CSILLA